

De Heraut

van de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het auteursrecht van den inhoud van dit blad wordt verzekerd overeenkomstig de wet van 23 Juni 1882 (Staatsblad N°. 124).

Zondag 6 December 1896. N°. 989.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnementen en Advertenties aan den Uitgever J. A. WORMSE, Bureau N. Z. Voorburgwal 44, te Amsterdam. Inzendingen die later dan Donderdag v. namiddags te 12 uren worden ontvangen kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementen prijs franco aan huis, per drie maanden f. 1.20. Afzonderlijke nummers aan het Bureau 10 Cent. Abonnementen worden aangenomen door alle Boekhandelaren, Postdirecteuren enz. en aan het Bureau te Amsterdam. Advertenties van 1 tot 6 regels 90 Cent; voor elken regel meer 15 Cent. Aanvragen en vermelding van liefdegaven en Verslagen van Vereenigingen 10 Ct. p. regel.

Van de gemeene Gratie.

TWEEDE STUK.
XII.

Hij was in de wereld, en de wereld heeft hem gemaakt, en de wereld heeft hem niet gekend. Joh. 1: 10.

In den dusgenaamden Proloog van Johannes (Joh. 1: 1-14) worden van het eeuwige Woord vijf onderscheidene dingen uitgesproken: 1°. dat het eeuwige Woord was; 2°. dat het als licht schijnt; 3°. dat dit licht gekomen is; 4°. dat er van het Woord gezegd wordt door Johannes den Dooper; en 5°. dat het eeuwige Woord vleesch is geworden. Dit eeuwige Woord is van alle eeuwigheid bij God; het schijnt in de wereld; het is gekomen tot Israël; het is betuigd door den Dooper; en het is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond, in Maria's Zoon.

Op dit onderscheid tusschen het zijn, het schijnen, het komen, en onder ons wonen van het eeuwige Woord dient nauwkeurig gelet te worden, zal men den Proloog van Johannes verstaan.

Beginnen we nu van achteren af, dan meldt ons vs. 14: »En het Woord is vleesch geworden en heeft onder ons gewoond, en wij hebben zijne heerlijkheid gezien, een heerlijkheid als van den Eeniggeborene des Vaders, vol van genade en waarheid.» Dit is de voltrekking van deze heerlijke openbaring. Immanuel, God met ons. God zelf in menscheelike natuur niet slechts tot den mensch genaderd en gekomen, maar onder menschen wonend, om nimmermeer van onze menscheit te scheiden. Immers ook nu in den hemel bleef het eeuwige Woord in onze menscheelike natuur, bleef Christus het Hoofd der herboren menscheit, en is de gezaligde menscheit reeds ten deele om en bij hem.

Zoo was het niet in Israël, en daarom staat tusschen Israël en de Vleeschwording van Christus het getuigenis van Johannes den Dooper in. Eerst in vs. 16, en daarna in vs. 15 wordt de figuur van Johannes den Dooper levensgroot tusschen de Israëlietische bedeeeling en het opgaan van het Licht in Bethlehem in geplaatst. Johannes den Dooper is geen product van Israël, noch ook een voortzetting van wat in Israël bestond of plaats greep. De Dooper staat boven al wat uit Israël opkwam of tot Israël gezonden is.

Jezus zelf heeft het met een plechtig: »Voorwaar zeg ik u, betuigd: »Onder allen die uit vrouwen geboren zijn, is niemand meerder dan Johannes den Dooper.» Zoo staat dus de Dooper boven Jesaja en David, boven Elia en boven Mozes, boven Abraham en Noach. Niemand is hem gelijk. Hij is aller meerdere. Zoo en niet anders moet het beleden worden, of men dingt op de machtige strekking van Jezus' woord af. Deze allen toch waren vóór Johannes uit vrouwen geboren, en Jezus zegt nadrukkelijk, dat deze allen beneden den Dooper stonden.

Hierop is intusschen dusver te weinig gelet. Men las te zeer over dat woord van Jezus heen, en juist daarom bleef het zoo raadselachtig, waarom toch in den Proloog eerst van Johannes den Dooper, en daarna pas van Israël gesproken wordt. Zie het maar in vs. 6; daar toch heet het: »Er was een mensch van God gezonden, wiens naam was Johannes;» en daarna volgt eerst in vs. 10: »Hij was gekomen tot het zijne, d. i. tot Israël, maar de zijnen hebben hem niet aangenomen.» Dit nu is, zoudt ge zeggen, de omgekeerde orde. Er had eerst moeten staan: »Hij was gekomen tot Israël,» en daarna pas: »Er was een mensch van God gezonden,» namelijk Johannes. Vroeger liette men op deze schijnbaar omgekeerde orde minder; thans meer; en de jongste uitleggers zijn er door verleid, om het »komen tot het zijne» niet van zijn openbaring onder de Israëlietische bedeeeling maar van zijn geboren worden te Bethlehem te verstaan, en daardoor geheel den Proloog te verwarren en uit zijn verband te rukken. Zoo nog onlangs Dr. Bernhard Weiss in de laatste uitgave van Meyers Commentaar. En al zij we niet gewoon in onze Bijbelstudien voor de gemeente naar de geschriften der hedendaagse geleerden met name te verwijzen, hier moest dit geschieden, overmits de Commentaar van Meyer nog altoos de meest gebruikte is, en toch zijn jongste uitlegging van den Proloog geheel de rijke openbaring over de algemeene genade, die onze vaderen en ook de Kanteekenaars er in beleden, te loor zou doen gaan.

De schijn mag hier zelfs niet bestaan, alsof we van deze nieuwste verklaring geen

notitie nemen, en ons eenvoudig aan de oudere uitlegging vastklampen.

Ons vaste uitgangspunt namen we daarom in Jezus' woord, dat heel de Israëlietische bedeeeling, met Mozes en Jesaja inclus, beneden Johannes stelt; en vooral dient daarom dit punt nader te worden toegelicht. Op zichzelf toch klinkt het vreemd. We weten van Johannes zoo weinig. Wat we van zijn prediking weten, is kort en uiterst eenvoudig. Wonderen worden van hem niet bericht. En het meest teekende gezegd dat we van hem bezitten is zijn betuiging, dat hij niet waardig was Jezus den schoonein te ontbinden; en juist deze betuiging laat oppervlakkig eer een indruk van kleinheid achter, dan van een persoon van beteekenis, die zelfs een Mozes, een David en een Jesaja zou te boven gaan.

Zonder voorbehoud erkennen we dan ook, dat de persoonlijke beteekenis van een Mozes of Jesaja stellig niet onder die van Johannes den Dooper stond, veelde die verre te boven ging. Het is niet de persoon van dezen gezant, maar de aard van zijn gezantschap, die hem zoo hoog doet staan. Ook aan een hof wordt de rangorde der gezanten niet bepaald door hun persoonlijke beteekenis, maar door het karakter van het gezantschap.

En zien we nu in dien zin van den persoon af, om op den aard en het karakter van zijn zending te letten, dan zij al aanstands opgemerkt, 1°. dat de komst en zending van Johannes den Dooper, en niet die van Mozes of Jesaja, eeuwen vooraf is aangekondigd. Kort na zijn optreden had het Sanhedrin, als het officieel vertegenwoordigend lichaam van Israël, een commissie van onderzoek naar den Dooper afgezonden, om te onderzoeken wie hij was, en wat zijn zending beduidde. Er staat toch in vs. 19, dat »de Joden uit Jeruzalem eenige priesters en Levieten tot hem hadden afgezonden, opdat zij hem zouden vragen: »Wie zijt ge?», en dat deze afgezanten, deze deputaten, deze commissieleden, sterk bij Johannes aanhielden, zeggende: »Wie zijt gij, opdat wij antwoord mogen geven dengeenen die ons gezonden hebben;» wat zegt gij van u zelve? En op die vraag nu heeft de Dooper letterlijk geantwoord: »Ik ben de stem des roependen in de woestijn.»

Dit zeggen nu sloeg duidelijk op Jesaja 40: 3 terug, gelijk dan ook andere Evangelisten ditzelfde opmerken. Vast staat dus dat de komst niet van Mozes noch van Jesaja, maar wel die van Johannes den Dooper reeds eeuwen te voren, als een komst van geheel eenig gewicht, was aangekondigd.

Doch er is meer, en daarom zij er ten 2°. op gewezen, dat ook zijn geboorte door een engel is aangekondigd, en dat hij den Heiligen Geest ontving nog eer hij geboren was. Want wel is zeer zeker ook de geboorte van Isak door een engelverrijning aangekondigd, maar acent ge hier beide in verband, ten eerste die aankondiging van den engel, begeleid door het wonder van Zacharia's stom worden en straks, door zijn inspiratie, en ten tweede het geheel eenige feit, dat hij reeds in 's moeders lijf den Heiligen Geest ontving, en opsprong in Elizabeth om het Kindeke van Maria te begroeten, dan ligt hierin, evenals in de profetie van Jesaja 40: 3, toch een geheel eenige eere en genade, die alleen aan Johannes, en aan niemand anders is te beurt gevallen.

En ten 3°. is aan Johannes een geheel bijzondere openbaring te beurt gevallen, om zonder aarzeling of twijfel te beslissen, dat metterdaad Jezus de Christus was; om den Zoon Gods bij de discipelen, en daardoor bij de wereld aan te dienen; en om den Christus door den Doop over te leiden uit een privaat-Joodsch leven in zijn wereldroeping als Messias.

De indruk van Johannes' verschijning is dan ook zoo overweldigend geweest, dat heel Israël tot hem uitliep; dat de vorsten des lands met hem rekenden; dat zelfs de ongeloovige Pharizeeën, uit vrees voor het volk, zijn heilige missie niet loocheneen dachten en dat de gekroonde moordenaar, die hem onthulden liet, nog jaren daarna beelde op zijn troon, uit schrik, dat in Jezus Johannes mocht zijn opgestaan.

En blijkt reeds hieruit, dat zijn gezantschap van Godswege gesierd was met geheel eenige onderscheidingen, evenmin valt het moeilijk om in te zien, hoe zijn zending selve boven alle zending onder Israël stond, en een tusschenplaats inneemt tusschen de Israëlietische bedeeeling en Jezus' eigen verschijning. Immers, tot op Johannes den Dooper werd algemeen ondersteld, dat Israël het zalige volk was, en dat elke niet-Jood, om zaligheid te vinden, door den doop proselyet of Jodengenoot moest worden. Onder de hei-

denen was de dood, in Israël het leven, en door den proselyetendoop ging men uit dien dood in dat leven over. Dat was de Israëlietische bedeeeling, haar karakter, haar nationale aard. Zoolang die bedeeeling stand hield, kon het niet anders gesteld worden. Doop niet voor de Joden, maar doop alleen voor de heidenen, en wel een doop om het heidenvolk tot Israël over te leiden.

Maar dit Israëlietische standpunt is het standpunt van Johannes den Dooper volstrekt niet. Integendeel, hij vraakt dit standpunt, hij doet het te niet, en stelt er tegenover, dat zoowel de Joodsche vrome als de heidensche soldaat en toelwachter, beiden zijn doop van noode hebben, en dat de doop van den Jood strekt, om hem juist uit de Israëlietische bedeeeling in de nieuwe bedeeeling van het Koninkrijk van God te doen overgaan.

Zoo is het op alle manier klaar en duidelijk, dat de Dooper een plaats tusschen Israël en den Christus inneemt; dat hij niet naar Israël, maar uit Israël naar Jezus roept en lokt, en dat zijn doop niet bedoelt Israël te bevestigen, maar integendeel om aan Israels bedeeeling een einde te maken. Dat doopen was in hem geen bijzaak bij zijn prediking, maar de hoofdzak. Hij is niet Johannes de Prediker, maar Johannes de Dooper, en zijn principale zending ging alzo verre boven Israël uit. Aldus versaan we dan wat Jezus zeide, dat de Dooper boven Abraham, Mozes en Jesaja stond; maar zoo verstaan we tevens, hoe de evangelist Johannes, waar hij Jezus' komen tot de wereld inleidt, in zijn Proloog terstond op Johannes den Dooper komt, overmits deze en niet Israël, zijn voorlooper, zijn heraut, zijn van God bestelde aankondiger was; en hoe hij eerst daarna de Israëlietische bedeeeling als een voorbijaande en voorbij gegane bedeeeling tusschen beide inschijft.

Herlezing van Joh. 1: 1-10 bevestigt deze uitlegging. Immers in dat eerste stuk van den Proloog wordt ons eerst gezegd, wie het Woord van eeuwigheid was; daarna hoe de Christus het Licht is dat in de wereld schijnt; verder dat de wereld met dit Licht geen weg wist; en eindelijk dat dit Licht juist deswege langs anderen weg toegang tot de wereld zocht en vond, om haar te zegenen. Dit laatste nu wordt door een verwijzing naar Johannes den Dooper ingeleid in vs. 6 en 7; en nu eerst, nadat aldus op Johannes den Dooper is gewezen, wordt dat eeuwige Licht in verband gezet, niet met Israël, maar met de wereld in het algemeen, voor welke de Vleeschwording van dat eeuwige Licht bestemd was. Er staat toch, dat Johannes zelf het Licht niet was, maar kwam, om van het Licht te getuigen, en dat dit Licht waarvan hij getuigde »verlichte een iegelijk mensch, komende in de wereld, en dat hij die wereld gemaakt had, en dat nochtans die wereld hem niet had gekend.» Motief alzo waarom hij thans op andere wijze, door de Vleeschwording, de wereld zocht, en deze door Johannes den Dooper liet aankondigen.

Ook dit intusschen heeft men door verkeerde uitlegging van zijn beteekenis beoordeeld, en er van gemaakt, dat het eeuwige Woord, na bij Bethlehem geboren te zijn, nu krachtens die geboorte in de wereld was, en alzo door zijn komen in de wereld, een iegelijk mensch verlichtte. Een gansch onhoudbare verklaring, die bealst dient afgevozen. Hier werd niet het Licht, maar was het Licht, dat verlichtte een iegelijk mensch komende in de wereld, en nooit kon van de kribbe van Bethlehem gezegd worden, dat dit van stonde aan een iegelijk mensch verlichtte. Opzettelijk zelfs sloot Jezus tot in zijn sterven dit licht in Israël op. De discipelen mochten niet anders gaan dan tot de verlorenen schapen van het huis Israels. Stond er dat dit Licht »de wereld» verlichtte, zoo zou men deze uitlegging nog kunnen toegeven. Maar nu er staat: een iegelijk mensch, kan noch mag dit anders worden verstaan, dan van zoodanige werking die van den Christus op ieder mensch, hoofd voor hoofd, uitging. En zoodanige werking nu ligt niet op het terrein der particuliere genade, maar kan alleen op het erf der algemeene genade liggen. Wat een iegelijk mensch aangaat, is niet particulier, maar algemeen. En zoo moeten dan ook de woorden: komende in de wereld, niet verstaan worden van het Licht, maar van een iegelijk mensch. Een iegelijk mensch wordt van de ure af dat hij in de wereld komt, d. i. van zijn geboorte als mensch af, door dat Licht bestraald. Iets wat onze Kanteekenaars zeer terecht verklaren van het reddelijk, »dat in den gevallen mensch nog is overgebleven, om hem eenige kennis van Gods nature en dienst bij te brengen, doch niet strekkende ter zaligheid.» Juist dus »de algemeene genade»

daarin uitkomende, dat het eeuwige Woord de wereld niet verliet, maar er met zijn Licht in stralen bleef. Hij had die wereld gemaakt, en omdat ze zijn maaksel was, bleef hij er in. »Hij was in de wereld, en die wereld is door hem gemaakt, ook al heeft die wereld hem niet gekend.» Thans daarentegen begint dat eeuwige Woord onder ons te wonen, en in die nieuwe openbaring der particuliere genade, zal hij nu niet Israël, maar juist die wereld, die hem niet gekend heeft, verlichten en redden. Niet natuurlijk al wat in die wereld is, maar die wereld als geheel genomen, die wereld als zijn schepping.

Nu staat er intusschen nog een derde iets tusschen dit beschijnen van en dit wonen in de wereld in. Het eeuwige Licht schijnt in de wereld eendloos, van de ure der Schepping af en tot in alle eeuwigheid. Woning daarentegen heeft het eeuwige Woord onder menschen eerst door zijn Vleeschwording gemaakt. En dit wonen is natuurlijk een veel sterker, een veel inniger, een veel rijker en machtiger openbaringsvorm, dan het enkele schijnen. Er ligt al het verschil in, dat de Herschepping van de Schepping onderscheidt. In de schepping schijnt het eeuwige Licht, in wat herschapen is, woont het eeuwige Woord. »Ik en de Vader zullen komen, en woning bij u maken.»

Maar ook tusschen het beschijnen en het intusschen staat nog een vierde iets in, t. w. het komen van het Licht. »Hij is gekomen tot het zijne», wat iets anders beduidt, dan dat hij »schijnt in de wereld», of »woont onder ons.» Kommen is meer dan schijnen, en minder dan wonen, en dit komen nu is het wat van het eeuwige Woord onder oud-Israël wordt uitgesproken. »Hij is gekomen tot het zijne, en de zijnen hebben hem niet aangenomen.»

Er staat niet: Hij is gekomen tot de zijnen, noch gekomen tot zijn volk, maar tot het zijne, wat kennelijk doelt op wat Johannes in hoofdstuk 4 schrijft: »De zaligheid is uit de Joden.» Hij nam het vleesch aan uit Maria, en werd alzo Davids Zoon. Zoo stond hij dan in een andere betrekking tot Israël dan tot de wereld in het algemeen. Heel de verschijning van Israël en de Israëlietische bedeeeling stond afzonderlijk, en was in dien zin »het zijne.» En tot dat zijne is hij »gekomen», d. w. z. onder Israël heeft hij zich nu en dan geopenbaard door theophanie of profetie, maar niet geregeld, meer bij tusschenpoelen, met een komen en een gaan, dan als zoodanig regelrecht tegen het bestendig wonen onder ons overstaat. Herinner u slechts, hoe er sinds Maleachi vierhonderd jaren verlopen waren, zonder dat de Messias zijn volk bezocht had, en denk evenzoo aan de vier eeuwen in Egypte, die zonder eenige openbaring voorbijgingen. Samen reeds acht eeuwen. En zoo mag dan gezegd, dat het karakter van de openbaring aan Israël juist in dat komen en gaan lag, een komen, dat tegen het wonen overstaat.

Dientengevolge heeft deze Israëlietische bedeeeling dan ook niet tot de zaligheid geleid. Zijn komen tot Israël staat in zooverre met zijn schijnen in de wereld geheel op één lijn. Hij scheen in de wereld en de wereld heeft hem niet gekend. En zoo ook: Hij is gekomen tot Israël, maar de zijnen hebben hem niet aangenomen. Eerst als het tot het vierde, d. i. tot het wonen onder ons, dank zij de Vleeschwording, komt, dan wordt het doel getroffen. Maar eer niet. Zoodanig de algemeene genade in de wereld, als de engere genade onder Israël, heeft tot iets anders geleid dan dat en de wereld en de zijnen hem verwierpen. Het eeuwige Woord is niet in de wereld verworpen, en in Israël aangenomen, neen, maar in beide teleurgesteld en miskend. Israël staat in dit opzicht met de wereld geheel op één lijn. De wereld heeft hem niet gekend, en de zijnen hebben hem niet aangenomen. Beiden, Joden en Grieken, staan in gelijke schuld, de Joden zelfs nog in zwaardere schuld, naar gelang hun meerder licht geschonken was.

Historisch staat dit dan ook vast. Eeuwenlang is in Israël afgod bij afgod gediend, op de hoogten en tot in Jeruzalem. Ten leste zijn de twaalf stammen reeds eeuwen vóór Christus' geboorte uitgeworpen. En wat onder Cyrus' leiding terugkeerde was volstrekt niet meer het volk, maar een zwak overblijfsel uit zeer enkele stammen. Reeds vier eeuwen vóór Christus moet ge de massa van het Joodsche volk niet meer in Palestina, maar in de Diaspora of verstrooiing zoeken. En wat dan nog terugkeerde, dat handjevol Joden uit de groote massa, heeft zich door kerkelijke en staatkundige organisatie wel herald, maar toen de Christus optrad hem als volk, als natie, bij monde van haar vertegenwoordiging in het Sanhedrin uitgeworpen, hem aan het kruis geslagen en gedood.

Israël gaf aan den Christus toen hij onder ons wonen kwam geen Hosanna, maar den vloek. En nu zijn er wel, en in oude dagen, en voor nu achtien eeuwen, duizenden uit Israël geweest, die ten leven kwamen, maar dit dankten zij niet aan de Israëlietische wetsbedeeeling, maar aan de uitverkiezing en de wederbarende genade Gods, juist gelijk nu, »Zoo vielen hem aangenomen hebben, dien heeft Hij macht gegeven kinderen Gods te worden.» Niet als kinderen Abrahams zijn ze gered, maar God heeft ze macht gegeven, om van die geboorte uit het vleesch en uit den wil des mans af te zien, het eeuwige Licht aan te nemen, en alzo kinderen Gods te worden; niet uit Abraham, maar uit God geboren. Alleen op die wijs verstaat ge wat na het voorafgaande dat geboren zijn niet uit vleesch, maar uit geestelijke geboorte hier beduidt. Anders, zoo ge niet aan de tegenstelling met de geboorte uit Abraham denkt, heeft dit hier geen zin. Maar neemt ge het zoodaals de Dooper het stelde: God kan uit deze steenen Abraham kinderen verwekken, dan loopt het verband glashelder door. Hij is dan gekomen tot het zijne, maar de zijnen hebben hem niet aangenomen, en die personen uit Israël, die hem aangenomen hebben, die hebben dit niet gedaan krachtens hun geboorte uit Abraham, maar krachtens hun geboorte uit den Geest van God.

Zoo vormt dan dat »komen tot het zijne» slechts een tusschenschakel, en hoofdzak is en blijft, dat het eeuwige Woord in tweemaal betrekking of verhouding tot de wereld staat. De eerste is, dat hij als Schepper van die wereld haar Leven en haar Licht is, en dat hij het Licht der wereld is gebleven, ook nadat over die wereld de duisternis der zonde was getogen. Dit is de algemeene genade of de gemeene gratie. — En in de tweede plaats, dat hij als Middelaar Gods en der menschen tot die wereld is ingegaan, om nu onder ons te wonen, wat beduidt de particuliere genade. De in zonde verzonken wereld kant zich inmiddels beide malen tegen het eeuwige Woord aan. Ze is blind, en ze begrijpt daarom het Licht der algemeene genade niet. Ze is hardnekkig en weerstaat daarom de particuliere genade. Jeruzalem heeft de profeten gedood en gesteenigd en Christus gekruisigd. Aldus zou er geen redding mogelijk zijn. Alles zou afstuiten op de onberouwelijkheid en onbekeerlijkheid van het zondige menschenhart. En daarom nu is er maar één uitweg. De geboorte selve van den mensch moest overgedaan. Tot in den wortel van zijn leven moet hij worden omgezet. En als het nu daartoe komt, hetzij vóór, hetzij na Christus' geboorte, dan worden er zondaren in kinderen Gods veranderd, en wie alsdan veranderd is, die ja, neemt den Christus aan, vangt het Licht op, en leucht den Middelaar toe.

Het oog is dan opengegaan, en zij wien het oog geopend werd, hebben »zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van den Eeniggeborene des Vaders, vol van genade en heerlijkheid.» En van hun lippen heet het dan: »Zie het Lam Gods, dat de zonde der wereld wegneemt!»

„Hun kronen voor den troon“.

Zoo vielen de vier en twintig onderlingen voor Hem uit op den troon, en aanbaden Hem die leeft in alle eeuwigheid, en wierpen hunne kronen voor den troon. Openb. 4: 10.

De kroon is voor ons menscheelike besef de zinnelijke uitdrukking of van heerschappij of van overwinning; soms, in één begrip saangevat, het symbool van heerschappij door ongepraal verworven.

In dien zin nu is de kroon het doel waarop de worsteling afgaat, het »hoogste einde» waarvoor de weldoel voor ondernemen, het wit waarop zich alle veerkracht en alle inspanning richt. Totdat de kroon den overwinnaar op de slapen wordt gedrukt, houdt de spanning, houdt de worsteling aan. Maar zoo is de kroon niet toegewezen, of heel de existentie ontspannend, voor strijdgeroep is er een kreet van zegpraal, en in ste van het kramachtig worstelen, een triomfeeren met den lach der trotse zelfvoltooiing om de lippen.

Er is om die kroon gestreden, en wie die kroon verwerven mocht, vond in die kroon het doel van zijn streven.

Ook de Schrift spreekt ons telkens van zulk een kroon, en van de schier doodelijke worsteling die aan het verwerven van die kroon voorafgaat. Zelfs wat ze heel het leven van Gods kind op aarde in het beeld van zulk een worsteling om de kroon» saam.

Paulus weet niet dan iemand zulk een worsteling te zijn, en jubelt deswege vooruit reeds, dat hem »voorts is weggelegd de kroon uit de

Heere, de rechtvaardige Rechter, in den dag van zijn zegenpraal hem reiken zal" (2 Tim. 4:8).

Christus laat door zijn apostel aan de kerk van Smyrna schrijven: "Zijt getrouw tot den dood, en ik zal u de kroon des levens geven" (Openb. 2:10).

Aan die van Corinthe schrijft de man van Tarsen, dat ook hun een wedloop is, waarin ze kampen om een onverderfelijke kroon" (1 Cor. 9:25).

Met Paulus beuigt Jacobus: "Zalig is de man die verzoeking verdraagt, want als hij beproefd zal zijn, zal hij de kroon des levens ontvangen, welke de Heere beloofd heeft dengeenen die Hem liefhebben" (Jac. 1:12).

Petrus jubelt als in beurtzang mede: "Als de overste Herder zal verschijnen, zoo zult gij de onverwelte kroon der heerlijkheid behalen" (1 Petr. 4).

En schuilt ge het gordijn weg van voor het apocalyptisch diorama, dat Johannes v. van Pathmos zien laat, dan ontwaart ge tronen om den troon des Eeuwigen gezet, en op die tronen de vertegenwoordigers van Christus' kerk gezeten, "bekleed met witte kleederen en met gouden kronen op hun hoofden" (Openb. 4:4).

De Man van amari met de doornenkroon, opdat zijn verlosten het diadeem, de kroon der eere zonden verwerven.

Moet nu daarom gesteld, dat het einde van het Raadsbesluit Gods tweeledig is, 1º, de glorie van Gods 2º, de zaligheid van zijn verkorenen?

Velen willen het zoo, en leeren het aldus, en weigeren het zich anders dan in dier voege voor te stellen. Ook in Gods raadsbesluit zal tweeledigheid den raad des welbehagens bepaald en beheerscht hebben, voorop natuurlijk de glorie onzes Gods, maar toch daarbij en daarmee ook de zaligheid van Gods verkorenen kinderen.

Zelfs onder Gereformeerden is deze tweeledige opvatting van het eeuwig raadsbesluit niet ongewoon.

De glorie Gods en de gouden kroon voor wie overwon" zal dan het tweeledig einde zijn, waarop al het werk Gods gericht is, en in welks voleinding eeuwig al het werk onzes Gods rust.

Natuurlijk scheidt men dat dan niet; men plaatst niet beide zonder verband naast elkander; men erkent veeleer dat de glorie onzes Gods ook in de redding van zijn verlosten uitblijkt; maar ook die genadekronen voor Gods kinderen blijven dan toch in de schatting van wie zoo spreekt, een doelwit waarop alles wat voorafgaat zich richtte.

Als eens Gods kinderen die kronen der eere ontvangen, dan is het Besluit des welbehagens vervuld.

Ga met deze voorstelling, al vindt ze zelfs bij een Godgeleerde als A. Marck voedsel, (Aldrich, VI: 17), niet mede.

De Heilige Schrift laat het u niet toe. Zij leert u, dat de Heere alle dingen geschapen heeft om zichzelf te loven, en zij toont u den weg der zaligheid, en stelt u den rijkdom van Gods genade nooit anders uit dan als een der middelen, waardoor het gansche eeuwig einde, dat in de glorie onzes Gods is gesteld, zal bereikt worden.

"Uit Hem, door Hem en tot Hem zijn alle dingen."

Ook de uitverkorenen. Of juichen niet zij juist: "Nochtans hebben wij maar éénen God en Vader, uit Wien alle dingen zijn, en wij tot Hem!"

Ook kan het niet anders, want een besluit op twee doeleinden tegelijk gericht, is innerlijk gedeeld en gebroken. Een pijl gemikt op tweelei doelwit tegelijk, treft van de pees gevogen, noch het één noch het andere doel, maar gaat midden tusschen beide door.

En ook al zijn er in de verwezenlijking van het besluit allerlei tijdelijke doeleinden, nooit kan één dezer het einde of het hoogste einde zijn. Vergeleken met dat hoogste einde, zinkt elk voorafgaand "doelwit voor een tijd" tot den rang van middel terug.

In dat pogen, om de zaligheid der verkorenen, zij het ook slechts als nevendool, naast de glorie Gods te stellen, spreekt dan ook niets dan een naderking van den Arminiaanschen zuurdeem. Het is onze menscheleke trots, die het niet lijden kan, dat het Besluit zich in niets naar ons menschen zou richten. Enkel middel voor Gods glorie te wezen is ons te welig.

En, in wat bescheiden mate dan ook, in iets wil zelfs de vrome nog dat God in zijn vrijmachtige soevereiniteit, zich naar zijn "oogappel" zal hebben geschikt.

Zie nu op den Christus.

In de gestaltenisse Gods zijnde, heeft hij zichzelf vernietigd, en heeft de gestaltenisse eens diensteekers aangenomen, gehoorzaam geworden zijnde tot in den dood, ja, den dood des kruises, en daarom heeft hem God uitermate zeer verhoogd, en heeft hem een naam gegeven boven allen naam, dat alle knie voor hem zou buigen, en alle tong hem belijden.

Zoo zag hem Johannes op Pathmos: "Een witte wolk, en op die wolk was gezeten een menschen zoon, gelijk, hebbende op zijn hoofd een gouden kroon."

Die kroon was zinsbeeld van de kracht en de heerschappij en de eere en de heerlijkheid die aan het Lam Gods toekwam, en die hem door de gezaligden werd toegevoerd.

En toch wat zegt u nu: 1 Cor. 15:28? Het verplaatst u in het aangrijpend oogenblik, als waarin eens de Christus die kroon aan de voeten des Vaders zal nederleggen. Immers, wanneer hem alle dingen zullen onderworpen zijn, dan zal ook de Zoon zelf onderworpen worden. Dien die hem alle dingen onderworpen heeft, opdat God zij alles in allen.

Leer hier nu van den Christus, in wat hoogen zin hij "achtmoedig is en nederig van harte". De Messias-kroon is van even oneindige waarde als de vrucht van zijn lijden, en toch in zooverre hij als Zoon des menschen, die kroon der eere van den Vader ontvangen heeft, is ook die kroon alleen middel. En, als nu hemel en aarde hem als het Lam Gods dat overwon, toejubelt, neemt hij aan het eind die gouden kroon van datzelfde hoofd dat eens de doornenkroon droeg, erbiedig af, en legt ze neder voor den troon des Vaders, om met al Gods kerk, en als hoofd der triomferende kerk, zich aan God en den Vader te onderwerpen.

En wat meldt nu het eerste vergezicht van Openbaringen 4 van de vrijgekochten door zijn bloed, van wie aan het beeld des Zoons gelijkvormig zijn geworden?

Ligt voor hen althans het einddoel in, de kroon die hun wordt toegereikt, en richt zich af de aandacht hunner zielen er op, om die afgebeden, die lang begeerde, die onverwelte kroon en onverderfelijke kroon voor zich te behouden en er mee te schitteren?

Maar immers wat Christus op Pathmos aan Johannes toont, zegt u vlak het tegendeel.

Tegenover Satan en de wereld die God verwerpt, is die kroon hun eere, het teken van hun triomf, het merkteken Gods aan hun voorhoofden, dat toch de wereld ongelijk had, en dat hun zaak door Hem die op den troon zit is gerechtvaardigd.

Tegenover Satan roemen ze in die kroon, triomfeeren ze onder die kroon, zegpreken ze met die kroon op het hoofd in nooit eindigenden jubel.

Maar nauwelijks hebben ze van Satan af het oog gewend naar Hem die op den Troon zit, of op eens grijpt hen een gevoel van ontzetting aan, en wordt een gewaarwording machtig over hun ziel, dat die kroon hen hindert, dat die kroon hun niet toekomt, dat die kroon op hun slapen niet mag blijven rusten.

En zie, als hij afspraak, en toch zonder afspraak, grijpt elk kind van God met de hand naar de slapen, neemt die kroon van het hoofd af, en onder lofsang en aanbidding der eere, werpen ze al te zalm hun kronen als bloemen voor de voeten des Eeuwigen neder.

Gelijk een bruid de bloemen op haar pad voor de voeten worden gestrooid, zoo strooit al de heerschare der gezaligden deze schitterende kronen voor de schreden des Almachtigen neder, het als met een stemme veler wateren uitgalmende: "Niet ons, niet ons, o Heere, Gij alleen zijt waardig te ontvangen de heerlijkheid en de eere en de kracht, want Gij hebt alle dingen geschapen, en door uw wil alleen zijn ze."

Hierin nu is de voleinding der heiligmaking, de heerlijke triomf in de laatste verzoeking, waarvoor Gods kind te staan komt.

Wierp hij die gouden kroon niet voor den Troon neder, maar behield hij haar voor zich, zoo zou juist die gouden kroon op zijn hoofd het zekere merkteken van zijn terugkinking in het verderf zijn.

Een uitsteken van de hand naar wat Satan in het Paradijs beloofd had: Gij zult als God zijn. D. i. hier gelijk op het hoofd des Eeuwigen de kroon van heerschappij en eere en majesteit rust, zoo zult ook gij eeuwiglijk met het diadeem der eere gekroond zijn.

Maar juist hiervoor bewaart de voleinding der genade hem.

Het is hier geen verzoeking meer. Voor den aanblik van Gods majesteit het oog opstaande, kan hij het niet met die kroon op het hoofd niet uithouden. Die kroon doet hem pijn. Die kroon drukt en benaamt hem.

Alleen God is groot. Alleen voor God is de majesteit. Alleen Godde komt de kroon der eere en der heerlijkheid toe.

En nu, zijn God dankende, dat tegenover Satan een oogenblik die kroon zijn hoofd gesierd heeft, neemt hij die kroon, als een door God zelf hem gereikte bloem, van het eens schuldige, maar nu gezalfde hoofd af, en bezaait, in één heilige verrukking met al de verkorenen ten leven, den weg zijn Gods als met duizenden en nogmaals tienduizenden kronen, het goddelijk bloemtapijt waarover de Heere der heerscharen in zijn heiligen tempel ingaat.

Ook die gouden kroon was niet zijns, maar Gods.

En eerst door ook die gouden kroon aan zijn voeten neder te werpen, heeft Gods kind het Soli Deo gloria in zijn diepste opvatting vol-eind.

Amsterdam, 4 December 1896

Recht van zending.

Sterk is in den laatste tijd de stelling op den voorgrond getreden, dat alleen de Dienaar des Woords, die als zoodanig in het verband eener plaatselijke kerk staat, als dienaar der Zending kan worden uitgezonden.

Deze stelling moest daarom zoo kras en scherp op den voorgrond worden geplaatst, omdat velen zich inbeelden, dat ook een vereniging uit kon zenden om te doopen, mits zulk een uitgezondene maar de handoplegging van enkele predikanten had ontvangen, of ook dat Deputaten voor de zending dit wel doen konden, indien ze maar in een kerkgebouw, in tegenwoordigheid van eenige leden eener gemeente, den uit te zenden man door eenige predikanten lieten in dienst stellen.

Dit dwaalbegrip nu had zijn grond in de opvatting, dat een predikant als zoodanig een inklevend ambtelijk karakter bezat, zoodat hij, eenmaal in den dienst bevestigd, levenslang, waar hij ook heenoot, en waar hij ook arbeide, krachtens dit zijn inklevend karakter het Woord en de Sacramenten bedienend kon.

Dit in den grond Roomsche denkbeeld genoot nog tot voor korten tijd zelfs de alleenheerschappij, en gelijk men weet is de vraag hoe men een emeritus-predikant, een geestelijk verzorger op Veldwijk, een docent te Kampen, een Kamerlid als de heer Donner enz. heeft te beschouwen, nog steeds aan de orde.

Klaarheid is er in dezen voor velen nog niet.

De consequentie van de leer, dat het ambt niet in den persoon kleef, maar alleen door stipulatie wordt aangegaan, durft men nog niet aan.

Iets poogt men althans van het uitsluitend karakter van den predikant nog te redderen.

Ook wij hopen dit punt eerlang nader toe te lichten. Thans wezen we er slechts op, hoe noodzakelijk het was, dat in zake de zending de eisch van gebondenheid aan een plaatselijke kerk duidelijk aan het licht trad.

Maar volgt hier nu uit, dat een Classis, een Provinciale of een generale Synode ook niet zou kunnen zenden?

Te Middelburg is duidelijk uitgesproken, dat dit er niet uit volgt, en ter afsmijding van misverstand leggen we er nogmaals nadruk op, dat dit er niet uit volgen kan.

Reeds Voetius sprak het onomwonden uit, dat vele kerken saam vanzelf kunnen wat één enkele kerk kan.

Gelijk de Generale Synode een predikant belasten kan met het onderwijs in de Theologie te Kampen, zoo kan diezelfde Synode eveneens een anderen predikant opdragen naar Java of Sumatra te gaan, om daar 's Heeren kerk tot openbaring te brengen.

En evenzo kan dit een Provinciale Synode doen, en ook een Classis. Zelfs ware het

denkbaar, dat twee of drie kerken overeenkwamen, om dit gezamenlijk te doen.

Stijfheid belemmert vrije beweging, en de beginselen dienen in het minst niet, om het leven te binden, maar juist om het vrij te maken en tot energie te brengen.

Stel dus, dat de plaatselijke kerken stilaan, en niet in zake de zending handelden, zeer zeker zouden dan de Classen en de Synoden de zaak moeten opnemen, en na zelf vooraf over den gang van zaken beslist te hebben, Deputaten met de uitvoering van dit besloten kunnen belasten.

Wat niet mocht was dat de Generale Synode Deputaten zou benoemen met volmacht om zelve te besluiten, te regelen en af te doen. Dit zou tegen het beginsel ingaan.

Maar als een Synode elk jaar wilde saamkomen, en Dienaren voor dezen dienst aanwijzen, en tevens hun werkkring bepalen, en traktementen vaststellen, en geschillen beslechten, dan zeer zeker kon ze Deputaten benoemen om het beslotene uit te voeren.

En onder dit beding (het is reeds te Middelburg uitgesproken) zou het ongetwijfeld in niets tegen de Gereformeerde beginselen ingaan, indien de Generale Synode ook zelve Dienaren des Woords naar de Joden, Heidenen en Mahomedanen uitzond.

Alleen maar dan zou ze predikanten uitzenden, d. w. z. ze zou dezen en geenen Dienaar, niet die zich juist aanbood, maar die haar het geschiktst scheen, zenden, en alzoo predikanten die gevestigd waren in een bepaalde gemeente.

Die gemeente zou zulk een Dienaar alsdan ontslaan moeten van den dienst, evenals ze dit doet met een emeritus-predikant, en de Synode zou met den kerkeraad dezer gemeente de zaak van traktement en pensioen moeten regelen.

Vatte men de zaak der zending toch ernstig aan, mits naar vast stelsel.

Om op Midden-Java en Soemba, onze twee stations, iets noemenswaard uit te richten zullen we welhaast over minstens 100,000 jaarlijks moeten kunnen beschikken, d. i. over vijf en twintig cent per jaar van elk lid onzer kerken.

Een waarlijk niet te hooge som.

Voor die som zullen minstens twintig predikanten moeten worden uitgezonden, en voorts schoolmeesters, artsen en zieken-verpleegsters.

Maar dit resultaat is nooit te bereiken, tenzij alle beschikbare krachten van Gereformeerde zijde saamwerken.

Plaatselijke kerken, Classen en Synoden moeten elkander hier de hand reiken. Niet om maar in den wilde weer een man uit te zenden, maar om naar vast stelsel die mannen uit te zenden, waarvan de kerken ontleeden, dat ze voor dezen dienst de superieure gaven van gestel, karakter, geloofsenergie, geduld en toewijden moed bezitten.

Ons antwoord.

Het was ons een oorzaak van vreugde, dat de heer A. F. de Savornin Lohman van ons stuk: *De Gereformeerde beginselen en het Staatsrecht*, notitie nam, en er eenige bedenkingen tegen inzond, waarvan de toon geheel correct was.

Gaarne geven we over deze bedenkingen ons oordeel ten beste, en hopen dat ook onzerzijds te doen op een wijze, die in geen enkel opzicht aan broederlijke verstandhouding te kort doet.

We nemen de onderscheidene bedenkingen in de volgorde, waarin de heer Lohman ze inbracht.

1º. *Het afwijzen van de methode van onderzoek.*

Onzerzijds is bewezen, dat de heer Lohman de methode van onderzoek, gelijk die door de overige professoren der Vrije Universiteit als de eenig wetenschappelijke methode was vastgesteld, heeft afgewezen, en dat diensvolgens alle verder onderzoek was afgesneden.

Hierop antwoordt de heer Lohman, dat hij bewijzen kan nooit de methode van onderzoek te hebben afgewezen, maar alleen te hebben verklaard, dat ze voor zijn vak onbruikbaar is.

Oprecht gesproken, we vatten deze distictie niet.

Er wordt over de methode gehandeld, om te komen tot de kennis van de Gereformeerde beginselen. Professoren van alle faculteiten komen na degelijke bestudeering van het onderwerp tot de conclusie, dat deze metterdaad zoo en niet anders zijn kan.

Een enkele daarentegen (over den tweeden dissenterende spreken we nu niet) komt tot de slotsom, dat alle stellingen, waarin deze methode vervat is, niet enkel voor zijn faculteit (want daaraan was men nog niet toe), maar in het algemeen, verwerpelijk zijn en verklaart er zich, laat ons nu zacht spreken, niet voor.

Volgt hier dan niet uit, wat wij stelden, dat de overige hoogleraren geen anderen dan dien aangewezen weg konden opgaan, en dat hij dien weg niet, maar een anderen weg moest inslaan, en dat uit dien hoofde van verder samengaan op eenzelfde weg geen sprake meer kon zijn?

En zelfs al houden we ons nu uitsluitend aan wat de heer Lohman thans zelf zegt, dat de aangegeven methode voor zijn vak hem onbruikbaar scheen, volgt hieruit dan niet evenzoo, dat zelfs in de éne Juridische faculteit de éne hoogleraar links en de andere rechts zou zijn gegaan, en dat zelfs voor die éne faculteit verder onderzoek naar de beginselen stuitte, waar de één als eenig denkbare weg aanwees, wat de ander afwees als een weg die onbegaanbaar was?

Op dit punt is er althans *evidentie*.

2º. *Het uitsluitend.*

Onzerzijds werd verklaard, dat de stelling, alsof 'gebondenheid aan Gods Woord' naar de opvatting van de Belijdenisschriften der

Gereformeerde kerken" de volledige zin en uitdrukking ware van den grondslag in Art. 2 der Statuten van de Vrije Universiteit aangewezen, in 1878 bij de stichting der Vrije Universiteit niet kan gegolden hebben, en alzoo een later uitdenksel is.

De heer Lohman daarentegen beweert, dat juist die opvatting alleen toen kan gegolden hebben, en dat hetgeen de Senaat thans in zijn methode van onderzoek vaststelde, zelf het nieuwe uitdenksel is.

Nu weet men hoe de Modernen beweren, dat de belijdenis der Gereformeerde kerken onmogelijk in de eerste Christelijke kerk kan gegolden hebben, maar een "uitdenksel" van later is, terwijl omgekeerd alle Gereformeerden belijden, dat hun belijdenis reeds in de schriften der apostelen klaarlijk ligt uitgesproken, en dat het Modernisme het latere uitdenksel is.

En ook, gelijk de Modernen zich voor hun beweren beroepen op enkele op zich zelf staande uittalingen van de eerste Christelijke schrijvers, zoo beroept ook thans de heer Lohman zich voor zijn stelling op enkele vroegere uittalingen van de *Herant*.

Op zich zelf bewijst dit dus niets.

Het is maar de vraag, of die uittalingen de zaak in *deezide* tegenstelling als thans, of wel in een andere tegenstelling bespreken.

En dat dit hier metterdaad het geval is, heeft de *Herant* terstond na het verschijnen van den *Annal op Sinspost*, van heel deze reeks van uittalingen, waarop de heer Lohman zich beriep, één voor één aangetoond.

Die weerlegging behoeft dus thans niet te worden herhaald.

Slechts voegen we er dit aan toe, dat wie na-leest welke methode Dr. Kuiper zelf volgde, toen hij in 1874 *het Calvinisme als oorsprong en waarborg van onze constitutionele vrijheden* besprak, bevinden zal, dat hij toen reeds in hoofdzaak handelde, gelijk nu de Senaat vaststelde tot de werk moest worden gegaan; waaruit volgt, dat althans voor ons in 1896 geen nieuw uitdenksel kan zijn, wat we in 1874 reeds in praktijk brachten.

Eén ding geven we echter gaafweg toe, de mogelijkheid namelijk, dat de heer Lohman in 1878 de zaak niet zoo opvatte, en dat hem de nu door den Senaat vastgestelde methode metterdaad vreemd en nieuw was.

Slechts blijft dan deze bedenking, dat hij niet had moeten stemmen voor een artikel waarin stond: *De Gereformeerde beginselen* in het meervoud. Wie toch alleen het *formeel* beginsel eisch achtte, mocht niet anders spreken dan van het *Gereformeerde beginsel* in het enkelvoud.

3º. *Het constitutionele staatsleven is niet gewaarborgd door onze Belijdenisschriften.*

Onzerzijds was er op gewezen, hoe het budgetrecht, het kiesrecht, de conscientievrijheid, de onafhankelijke rechterlijke macht, en zooveel meer, reeds vast lagen in de Belijdenisschriften, zoodat wie zich alleen daaraan bond, dit alles verwerpen kon, en nochtans geschikt kon geacht worden om Calvinistisch staatsrecht te doceren.

Hierop antwoordt de heer Lohman dat hij het zoo ook niet bedoeld heeft, want dat hij den eigenlijken band zoekt in de Schrift, en dat uit de Schrift deze eischen van het constitutionele staatsrecht wel terdege voortvloeien.

Schuilt hier niet wat men noemt een *petitio principii*?

Dat het Calvinistische leven geheel uit de Schrift voortvloeit stemt elk Calvinist toe. Edoch Roomschen, Lutherschen, Remonstranten enz. betwisten dit juist. Uit dien hoofde kunnen Gereformeerde Universiteitsleeraren niet volstaan met de Schrift als grondslag te nemen, overmits een Roomsche, een Luthersche, een Remonstrant enz. bereid zou zijn dit ook te doen.

Waarborg was derhalve alleen te vinden in een *nadere bepaling*.

Die nadere bepaling moest dan tevens zoo zijn, dat zij voor de onderscheiden faculteiten zulk een opvatting van de *deductie uit de Schrift* waarborgde, dat misverstand werd afgesneden.

Zou derhalve voor de Juridische faculteit die nadere bepaling kunnen gelegen zijn in een verwijzing naar de Belijdenisschriften, dan moesten die Belijdenisschriften ook de constitutionele opvatting van het staatsrecht waarborgen.

Dat doen ze echter, ook volgens den heer Lohman, niet.

Alzoo moest die nadere bepaling elders worden gezocht, en die vond Art. 2 in *de Gereformeerde beginselen*.

En wat doet nu de heer Lohman?

Om nu te zeggen wat die *Gereformeerde beginselen* zijn, verwijst hij weer naar diezelfde Schrift, voor wier uitlegging juist de *nadere bepaling* moest worden aangewezen.

Nog een tweede punt brengt de heer Lohman hierbij ter sprake.

Hij wijst er namelijk op, dat de *Herant* in 1893 zelf verklaard heeft, dat ten slotte voor alle faculteiten zekere *confessionele* eisch geldt, die onder het oordeel der kerken zou kunnen vallen.

Dit is ook zoo.

Ook een hoogleraar in het Staatsrecht kon over den mensch, over de zonde, over de kerk en haar tucht enz. stellingen leeren, die rechtstreeks tegen de Belijdenisschriften ingingen, en dan zouden de kerken hierover oordelen moeten.

Wat ons echter hierin verblijdt is, dat de heer Lohman thans zegt zich aan het toen geschrevene in de *Herant* nr. 827 aan te sluiten.

Immers, kort nadat in 1893 dit nummer van de *Herant* verscheen, heeft de heer Lohman op het professoren-conferensie, en zulks onder verwijzing naar dat *Herant*nummer, een stelling verdedigd, waarin zijne voorstelling van de onze principieel verschilde.

Die stelling luidde: "Onze universiteit heeft den waarborg voor het behoud van haar Gereformerd karakter ten principale niet

voor alle faculteiten in de controle en het toezicht der Gereformeerde kerken te zoeken."

Op dit punt is derhalve thans meerdere eenstemmigheid verkregen.

4º. *Wat de HERANT voor "Gereformerd" staatsrecht is niet exclusief "Gereformerd".*

De heer Lohman merkt op, dat de constitutionele staatsinstellingen niet uitsluitend Gereformerd zijn, ook al zijn ze door het Calvinisme gesterkt, en ook dan nog danken ze die sterkte niet zoolzeer aan de Calvinistische theorie, als aan de geloofs-kracht der Calvinisten.

Hierover nu ware een boek te schrijven; we bepalen ons daarom tot tweeërlei tegenbedenking.

Voor eerst ligt aan deze beschouwing de telkens ook door anderen gemaakte fout ten grondslag, alsof alleen die beginselen Gereformerd zouden zijn, die nieuw door de Calvinisten geponcerd zijn.

Dit nu is een misverstand, maar dat ons thans veel dat we vroeger in de voorstelling van den heer Lohman niet begrepen, metterdaad verklaart.

Naar zijn voorstelling toch zou wel Gereformerd zijn, wat pas het Calvinisme nieuw uitvond, maar niet hetgeen reeds vroeger, en dus ook door anderen, geleerd was.

De kring der Gereformeerde beginselen zou daardoor inkrimpen tot zeer enkele scherpgeteekende geheel bijzondere stellingen. En voor heel het overige terrein van waarheid, van belijdenis, van levensopvatting, dat ons met anderen gemeen was, of ook vroeger alzo gevonden en geleerd was, zouden er geen Gereformeerde beginselen bestaan.

Hoe men nu op zulk een denkbeeld komen kon, vatten we niet.

Is de leer der uitverkiezing een Gereformerd beginsel? Volgens die theorie niet, want bij Augustinus vindt ge diezelfde leer.

Is de leer en de belijdenis van de erf-schuld, van de erfzonde en zooveel meer, een Gereformerd beginsel? Al evenmin, want Luther leerde dit alles evenzoo.

En zoo zou men kunnen voortgaan, en aantoonen, dat de Gereformeerden eigenlijk niets, volstrekt niets geleerd hebben, dat niet vroeger of later ook door anderen geleerd was, tenzij men dan tot enkele zeer fijne uitwerkingen van dogmatische bijzonderheden afdaalde, die bij hen geheel nieuw zijn, en alleen die zouden dan metterdaad "Gereformeerde beginselen" aanduiden.

Zelfs op practisch gebied gaat dit door. Het verzet tegen kaartspel, dansen, loterij, Zondagshandeling en zooveel meer, is volstrekt niet het eerst bij de Gereformeerden opgekomen, maar ook buiten hun kring en lang eer ze optraden in allerlei geschriften bleef.

En zoo nu ook spreekt het wel vanzelf, dat ook de Calvinistische theorieën voor het Staatsrecht volstrekt geen spijkplanknietvonden van de Calvinisten waren, maar ook elders als bekend golden.

Maar zoo ontleent ge dan ook aan de "Gereformeerde beginselen" alle fleur en kracht en geur, indien ge nu zeggen gaat: Dus is dat alles niet speciaal Calvinistisch, en speciaal Calvinistisch zijn alleen die enkele fijne politieke puntjes, die hier en daar alleen aan de Calvinisten eigen zijn.

Neen, onze heerlijke "Gereformeerde beginselen" overspannen heel ons menscheleke leven. Niet alsof zij een geheel nieuw menscheleke leven geschapen hadden, maar in dien zin, dat ze *een zuivering* teweegbrachten in het destijds bestaande menscheleke leven.

Eene zuivering daardoor verkregen, dat het valsche bijvoegsel werd op zij gedrongen, het ware karakter van het Christelijke op den voorgrond getrokken; en dat dit ware in beteren samenhang, tot één geheel, uit één leidende gedachte, werd ineengezet.

En zoo ook hier. Al de elementen waaruit het Calvinisme staatsrechtelijk ineen is gesmeed, waren, eer Calvin optrad, reeds aanwezig, maar het Calvinisme heeft die elementen ontdaan van stof en aangroei en heeft ze in juiste orde gezet, en liet heeft ze onder de heerschappij van één beginsel tot wel doordachte eenheid verwerkt.

En wat nu onze tweede opmerking aangaat, ze is deze.

Volkomen terecht merkt de heer Lohman op, dat de Calvinisten eerst geleerd, en toen eerst hun leven in theorie gebracht hebben. Maar waar was dit ooit anders? Spraken niet de volken eeuwenlang in genitivus en dativus zonder nog ooit van naamvallen of verbuigingen te hebben gehoord?

Dit bewijst hier dus niets, maar levert juist het bewijs voor onze stelling, dat de Calvinistische beginselen van het Staatsrecht een *heiliger stempel* dragen dan ooit menscheleke keur hun geven kon.

En 5º. *De Belijdenisschriften blijven appel-label aan Gods Woord, alzo moet ook de hoogleraar in zijn onderwijs vrij blijven.*

Dienaangaande merkt de heer Lohman op, dat een hoogleraar in moeite geraakt. Stond de Belijdenis onherroepelijk vast, zoo kon hij daarop ten minste afgaan. Maar dat is niet zoo. Ook de artikelen der Belijdenis kunnen herzien worden. Hierin ligt dus ook de mogelijkheid, dat evenzoo een hoogleraar in het Staatsrecht tot de overtuiging komt, dat deze of die Calvinistische stelling in strijd met Gods Woord is. Buigt hij weer voor ander oordeel, wat dan te doen als over eenigen tijd de kerken juist in zijn vroegeren geest beslissen? Moet hij dan weer telkens anders gaan leeren, al naar gelang anderen voor hem beslissen?

Deze mogelijkheid zou o. i. eerst dan ontstaan, indien er een hoogleraar ware, die boog op commando.

Maar wie doet dit?

Wat Christen zou ooit, als zijn overtuiging tegen een stelling ingaat, die op commando van anderen toch gaan, onderwijzen? Wij althans kunnen ons dat niet voorstellen.

Duigen i tenschappelij man van ee Maar heel men uit d overeengeko overtuigd w men het al terug, en l hart tot de

En wordt of zou moet sproken beg gaan, dan v spreken op

Dat dit ongetwijfeld, elk prediker overtuiging i met de was gezag zijn o en diensvolg niet anders laten.

Het eigen Lohman aan tusschen ho gemeen